

วันที่ 1 กันยายน 2025

เขียนโดยคุณโอะตะฮะระ แผนกควบคุมการผลิต

โคโตะโมะคะงุระ

ผมขอแนะนำ “คลาสสืบสานการแสดงโคโตะโมะคะงุระ” ที่ลูกชายวัย 4 ขวบของผมกำลังเข้าร่วมอยู่ในขณะนี้ครับ เดิมที การแสดงโคโตะโมะคะงุระถือเป็นสิ่งที่หาโอกาสสัมผัสได้ยาก แต่มีเหตุผลที่ลูกชายของผมเกิดความสนใจในศิลปะพื้นบ้านนี้ก็มีเรื่องราวที่น่าประทับใจอยู่เบื้องหลังครับ

ตอนที่ลูกชายของผมยังอายุเพียง 2 ขวบ เขาได้มีโอกาสชมการแสดงโคโตะโมะคะงุระในงานกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคณะนักแสดงเด็กจากเมืองคะมิโนะอิชิ โคเก็น ซึ่งมีรุ่นพี่จากโรงเรียนอนุบาลที่เขาเรียนอยู่เข้าร่วมฝึกฝนอยู่ในขณะนั้นครับ ในวันนั้น เขาได้เห็นเด็กๆ รุ่นเดียวกันออกมาแสดงอย่างสง่างามและมั่นใจ โดยเฉพาะฉากที่ปรากฏ “งูยักษ์แปดหัว” หรือ “ยามาตะโนะโอะโรจิ” ที่เต็มไปด้วยพลังและความน่าเกรงขาม ทำให้เขารู้สึกตื่นตาตื่นใจอย่างมาก และนั่นเองคือจุดเริ่มต้นที่ทำให้เขาเฝ้าปากว่า “อยากลองทำบ้าง” และเริ่มสนใจในโคโตะโมะคะงุระอย่างจริงจังครับ

ผมอยากสนับสนุนให้เขาได้ลองทำในสิ่งที่เขาสนใจ แต่เนื่องจากในพื้นที่ใกล้บ้านไม่มีสำนักสอนโคโตะโมะคะงุระโดยเฉพาะ ผมจึงพาลูกไปชมงานแสดงโคโตะโมะคะงุระที่จัดขึ้นในภูมิภาคชูโกกุ เพื่อให้เขาได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของคะงุระไปพร้อมกับการสัมผัสบรรยากาศจริง และได้พูดคุยกับนักแสดงในงานเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ฝึกซ้อมครับ

ผมติดต่อสอบถามไปยังเทศบาลเมืองใกล้เคียง และในที่สุดเมื่อปีที่แล้วก็พบว่า ที่เมืองอิบาระ จังหวัดโอกายามะ มีการจัด “คลาสสืบสานศิลปะคะงุระ” ทุกเช้าวันเสาร์ ซึ่งตอนนี้ลูกชายของผมก็ได้เข้าร่วมเรียนอย่างต่อเนื่อง

ในคลาสนี้มีนักเรียนประมาณ 20 คน ตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียนไปจนถึงระดับมัธยมต้น โดยจะมีการฝึกซ้อมทุกวันพฤหัสบดีและวันเสาร์ (วันพฤหัสบดีสำหรับเด็กประถมขึ้นไป)

จะมีพิธีเปิดการเรียนในเดือนพฤษภาคมของทุกปี และเด็กที่สมัครเข้าเรียนใหม่จะได้ขึ้นแสดงเปิดตัวในงานแสดงเดือนกุมภาพันธ์ของปีถัดไปครับ

การเรียนการสอนในคลาสนี้เริ่มต้นจากการให้เด็ก ๆ ได้ชมการแสดงของรุ่นพี่ก่อน เด็ก ๆ จะนั่งอยู่หน้าเวทีเพื่อดูการร่ายรำอย่างตั้งใจ ขณะที่ผู้ปกครองจะไม่เข้าไปใกล้ซิด แต่คอยเฝ้าดูอยู่ด้านหลังสุดของห้อง

บางครั้งเด็ก ๆ ก็ใช้เวลาทั้งวันเพียงแค่ออกมาแสดง แต่ด้วยธรรมชาติของเด็ก เมื่อเห็นสิ่งที่น่าสนใจ พวกเขาจะเรียนรู้ด้วยสายตาและเกิดความอยากรู้อยากเห็นแบบขึ้น ๆ ลง ๆ เมื่อถึงจุดนั้น ครูผู้สอนจะพาเด็กไปยังด้านหลังเวที และเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ลองเลียนแบบท่าทางตามใจชอบ จากนั้นจึงค่อย ๆ สอนพื้นฐานของการร่ายรำอย่างเป็นขั้นตอนครับ

เมื่อเด็กสามารถทำตามพื้นฐานได้ในระดับหนึ่ง ก็จะได้รับโอกาสขึ้นแสดงบนเวทีจริง ซึ่งในช่วงนี้ ครูผู้สอนที่เคยใจดีจะเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ฝึกสอนที่เข้มงวดขึ้น โดยให้คำแนะนำอย่างละเอียดในทุกท่วงท่า

ตัวผมเองก็เคยลองร่ายรำตามลูกชายดูบ้าง และพบว่าการเล่นไหวที่ดูเรียบง่ายนั้น แท้จริงแล้วต้องใช้การควบคุมแกนกลางของร่างกายอย่างมาก จึงเป็นกิจกรรมที่หนักกว่าที่เห็นภายนอก

ในคลาสนี้ เด็ก ๆ จะได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มงวดในเรื่องการเตรียมตัว การเก็บอุปกรณ์ การกล่าวคำทักทาย การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ (รวมถึงการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม) และการดูแลรักษาเครื่องมือที่ใช้ในการแสดงครับ

ในฐานะผู้ปกครอง ผมรู้สึกขอบคุณอย่างยิ่งที่ลูกชายได้รับการอบรมอย่างเข้มงวดในเรื่องมารยาทและวินัย ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าไม่น้อยไปกว่าการเรียนรู้ศิลปะโคะโตะโมะคะงุระเลยทีเดียว

ขอเล่าเกร็ดเล็กน้อยเกี่ยวกับ “คะงุระ” ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่มีรากฐานลึกซึ้งในวัฒนธรรมญี่ปุ่น (ทั้งนี้ การตีความอาจแตกต่างกันไป จึงขอให้ใช้เป็นข้อมูลประกอบนะครับ)

คะงุระ คือการแสดงร้องรำถวายเป็นพิธีกรรมของศาสนาชินโต โดยมักจัดขึ้นในศาลเจ้า งานเทศกาล หรือพิธีทางศาสนา รูปแบบของคะงุระเชื่อกันว่าได้ถูกพัฒนาจนสมบูรณ์ในช่วงกลางยุคเอโดะ และมีบทเพลงคะงุระมากถึงประมาณ 90 บทที่ยังคงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

โดยต้นกำเนิดของคะงุระนั้นเชื่อมโยงกับตำนาน “อิวาโทกะคุระ” ที่ปรากฏใน โคะจิกิ และ นิฮงโชกิ ซึ่งเป็นบันทึกโบราณที่สุดของญี่ปุ่น เรื่องราวกล่าวถึงเทพ ชูซาโนะโอะ โนะ มิโคโตะ ผู้มีพฤติกรรมเกินขอบเขตจนทำให้เทพแห่งแสงสว่าง อามาเทราสุ โอโอมิคามิ เจ็บปวดใจและหลบซ่อนตัวในถ้ำหิน (อามะโนะอิวาโท) ส่งผลให้โลกทั้งใบตกอยู่ในความมืด

เพื่อเรียกแสงสว่างกลับคืน เทพแห่งศิลปะการแสดง อามะโนะอุซุเมะ โนะ มิโคโตะ ได้ร่ายรำอย่างสนุกสนานหน้าถ้ำจนเกิดความครึกครื้น ทำให้ อามาเทราสุ สนใจและออกจากถ้ำ โลกจึงกลับมาสว่างไสวอีกครั้ง

ภายหลัง ลูกหลานของ อามะโนะอุซุเมะ ซึ่งก็คือ ชารุเมะ โนะ คิมิ ได้้นำการร่ายรำมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา และนั่นเองคือจุดเริ่มต้นของ “คะงุระ” ที่แสดงโดยมิโกะครับ

คะงุระนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทหลัก คือ

- มิคางุระ ซึ่งเป็นการแสดงที่จัดขึ้นในพระราชวังเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และ
- ซาโตะคะงุระ ซึ่งเป็นการแสดงที่จัดขึ้นตามศาลเจ้าหรือในงานเทศกาลต่างๆ

คะงุระที่ลูกชายของผมเรียนอยู่นั้น คือหนึ่งในรูปแบบของซาโตะคะงุระที่เรียกว่า บิชุคะงุระ ครับ ซาโตะคะงุระเองก็ยังสามารถแบ่งย่อยออกได้เป็นหลายสาย อาทิเช่น มิโกะคะงุระ-การร่ายรำของนางพรหมจารี,

อิเสะริวคางุระ, ชิชิคางุระ-การแสดงที่มีสิงโตเป็นตัวละคร, อิซุโมะริคางุระ

บิชชูคางุระ จัดแสดงในพื้นที่แถบ บิชชู จังหวัดโอคายามะ จัดอยู่ในสายของอิซุโมะริคางุระ และมีที่มาจากอาราคามิกางุระ ซึ่งเดิมทีเป็นการร่ายรำบูชาเทพอาระคามิ (เทพแห่งไฟและการป้องกันภัย) ในท้องถิ่นบิชชูนั้น อาราคามิกางุระก็ยังคงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางเช่นกันครับ

การแสดงของบิชชูคางุระมีหลายบทครับ ตอนนี้นักชายของผมกำลังฝึกอยู่กับ มิจิบคิโมะ
ซึ่งเป็นท่าพื้นฐานของการร่ายรำในคางุระ

เมื่อเข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วง เทศกาลคางุระจะจัดขึ้นอย่างคึกคักทั้งในเขต บิงโงะ และเขต อิซุโมะ

บทแสดงที่ได้รับความนิยมในบิชชูคางุระ ได้แก่ มิจิบคิโมะ, โอคุนิโนชิโนะโมะ หรือการร่ายรำของเทพโอคุนิโนชิ
ซึ่งเป็นเรื่องราวของการยกแผ่นดิน, ยามาตะโนะโอโรจิ หรือบทการปราบอสรพิษแปดหัว

ในบทของเทพโอคุนิโนชิ (หรือที่รู้จักในชื่อ "ไดโคคุซามะ") มักจะมีการโปรย ฟุคุโนะทาเนะ
หรือเมล็ดพันธุ์แห่งโชคลาภ เช่น ขนม โมจิ ลูกกวาด ให้ผู้ชม ซึ่งสร้างความตื่นเต้นให้กับเด็กๆ ด้วยครับ

ส่วนในบทของ ยามาตะโนะโอโรจิ หากในขณะคางุระมีเด็กเล็ก ก็มักจะให้เด็กเหล่านั้นรับบท โคจา หรือ ลูกงู
แม้จะแสดงด้วยท่าทางเก้งก้าง แต่ก็เป็ภาพที่น่าเอ็นดูและเรียกรอยยิ้มจากผู้ชมได้เสมอครับ

หากคุณมีโอกาสดูเห็นงานแสดงคางุระในช่วงฤดูใบไม้ร่วง ผมขอแนะนำให้รับชมบทของ "เทพโอคุนิโนชิ" และ
"ยามาตะโนะโอโรจิ" รับรองว่าเด็กๆ จะต้องสนุกและประทับใจอย่างแน่นอนครับ

